

[גור חלון](#)

לא תאמינו מה היחס כלפי יהודים במדינות אסיה

סטריאוטיפים בנוגע ליהודים קיימים גם במזרח אסיה, שם אין כמעט קהילות יהודיות, אבל באופן מפתיע הם מקבלים פירוש אחר לגמרי ■ עבור רוב התושבים, היהודים הם לא ממש נושא מרכזי, אבל התפיסה ברובה חיובית ■ מסע במדינות מזרח אסיה חושף מהן התחושות כלפי יהודים, ומה חושבים שם על ישראל

יניב מגל 3/10/14

האם אנטישמיות היא עניין של גיאוגרפיה? תחושות ודעות בנוגע ליהודים לא עוצרות בשערי אירופה, ויש תופעות שונות בנושא גם במזרח אסיה אך באופן מפתיע הן זכו שם לפירושים אחרים. סטריאוטיפים ביחס ליהודים אמנם קיימים במדינות המזרח, אבל הם לא הופנו בהכרח למקומות השלייליים המוכרים בחלק המערבי של הגלובוס.

דוגמה טובה לכך היא ההתייחסות ליצירה האנטישמית המוכרת "הפרוטוקולים של זקני ציון". לדברי פרופ' רותם קובנר, המתמחה בתולדות יפן, "יש במזרח הערצה ליהודים - כאנשים שמאוד מצליחים בכלכלה ומושכים את החוטים מאחורי הקלעים בפוליטיקה העולמית, ו'הפרוטוקולים' משמשים כאילו עדות לאלה. בהרבה מקומות במזרח אסיה רואים דימויים אלה בהערצה".

כשעוסקים באנטישמיות במזרח, בולטים שני הבדלים לעומת המוכר לנו מאזרנו. ראשית אותו יחס חיובי, פילושמי. לדברי קובנר, "המילה 'יהודים' מתקשרת שם עם הצלחה בעסקים ובמדעים, חוכמה ועושר. שנית, יש עיסוק הרבה פחות אובססיבי בעניין היהודי. יותר מהכל אפשר לומר שיהודים במזרח הם פשוט לא issue".

כמובן שהמזרח המתעצם כלכלית ופוליטית, בו חיה כמחצית מאוכלוסיית העולם, אינו מקשה אחת, ולכן ראוי להתעכב על 4 המדינות המרכזיות בו: סין, הודו, יפן ודרום קוריאה.

סין: הערכה ל"אומת הסטארט-אפ"

היחס המעריך ביותר כלפי יהודים מתקיים בסין. לדברי ד"ר יורם עברון, החוג ללימודי אסיה, אוניברסיטת חיפה, "מסתכלים על אישים יהודים בולטים וגם על המספר הגדול של זוכי פרס נובל יהודים. ההנחה היא שיהודים מאוד חכמים".

הדבר נכון גם ספציפית לישראל, ועברון אומר כי "מסתכלים על ההישגים הספציפיים שלה, בהשוואה למדינות שהשתחררו מהקולוניאליזם, התמודדותה עם האויבים והיכולת המדעית. משווים את זה גם למצב אצלם, שעם אוכלוסייה ענקית, אין להם זוכים במדעים. הם רואים את ישראל כמדינת הסטארט-אפ ונעשו מחקרים בנושא. זה יחס שהוא גם סטריאוטיפי. הרי אנו יודעים שלא כל היהודים חכמים".

- ולצד זה, יש גם אנטישמיות?

"לא ממש. אין את כל אותן בעיות עם מורשת קתולית חדשה. גם התפיסה הסינית הדתית אינה מונותאיסטית, ולכן נעדרת את הקנאות הדתית".

- ומה היחס ליהודים בסין?

"היו קהילות יהודיות בסין מאות שנים לאורך האלף האחרון. הן היו קטנות ובגלל העוצמה של התרבות הסינית הן נטמעו. בזמן מלחמת העולם וגם קודם, בזמן הפרעות, יהודים מצאו מקלט בסין. סין מתגאה במורשת הזו, גם אם לא תמיד יש לכך הצדקה היסטורית. לא תמיד היא שלטה בנעשה בתחומה או במתן המקלט".

- והעמידה בתחום הפוליטי לצד יריבותיה של ישראל, לא משפיעה?

"יש הבחנה בין ההתייחסות השלטונית לישראל, ופה הקו הסיני הוא מאוד פרו-ערבי ופולטיני, לתחום הכלכלי והתרבותי, שם אין לזה ביטוי. גם לא בתחום המדיני. סין הרי לא פועלת לאכוף על ישראל הבנות בינלאומיות או צעדים שאינה רוצה וקשה לראות אותה מצטרפת לחרם על ישראל".

עברון מוסיף כי "רק בתקופות של הקצנה אידיאולוגית, כשהקו הסיני היה מאוד אנטי מערבי ואמריקני, היתה התקפה רטורית כנגד ישראל, נוסח 'המשרתים של הכלבים האימפריאליסטים'".

הודו: "מיין קמפף" ו"יומנה של אנה פרנק" בכפיפה אחת

הודו היא מדינה חשובה מאוד למארג היחסים הבינלאומיים של ישראל. בעבר נעשו ניסיונות לקדם את ההסברה הישראלית במדינה, ואין ספק שהיא ממלאת חלק חשוב מאוד בעתיד העולם. אבל מה בנוגע ליחס ליהודים?

לדברי ד"ר אופירה גמליאל, חוקרת בתחום לימודי הודו באוניברסיטה העברית ובבר אילן, "מבחינת האיש הפשוט בהודו, 'יהודי' הוא מושג תלוש מכל מציאות מוכרת, שלכל היותר מזוהה עם אישים כמו איינשטיין. בתקשורת ההודית אין עניין ביהדות וביהודים כשלעצמם, למעט במקומות שבהם הייתה קהילה יהודית היסטורית. הודים המודעים להיסטוריה היהודית בהודו, מצביעים עליה בגאווה כדוגמה לרב-תרבותיות בהודו".

- עד כמה יש אנטישמיות בהודו?

"בעת שהותי בדרום הודו, הייתי נתקלת בירידי ספרים ב'מיין קמפף' וב'יומנה של אנה פרנק' דרים בכפיפה אחת. לאומנים הינדואים רואים בהיטלר מודל למנהיג חזק, ובה בעת מעריצים את ישראל על עוצמתה הצבאית.

"לעתים מורחב המושג 'אנטישמיות' במקומותינו לכלול גם ביקורת על ישראל. יש בהודו ביקורת רבה על ישראל המשתקפת גם בתקשורת. לדידו של השמאל בהודו, ישראל שותפה עם ארה"ב והמערב בחזית אימפריאליסטית. יש הודים המפרשים זאת כעוצמה, במיוחד הלאומנים הקיצונים, ויש הרואים בזה דיכוי שגם הודו סובלת ממנו".

- מה היחס בהודו לקהילות היהודיות שם לאורך השנים?

"בהודו היו בסך הכול שלוש קהילות יהודיות קטנות, שנהנו מחופש פולחן ועיסוק".

- באופן מסורתי, אולי עד השלטון החדש במדינה, הודו בחרה מבחינה פוליטית להיות במחנה נגד ישראל. האם יש הפרדה בין יחס כללי ליהודים וגם לישראל, לאינטרסים הפוליטיים שמציבים אותה במקום אחר?

"להודו קשרים היסטוריים כלכליים, תרבותיים ופוליטיים הן עם הערבים הן עם הפרסים, וצפוי שקשרים אלה ימשיכו. מהאטמה גנדי ראה בהקמת ישראל עוול כלפי הפלסטינים, ותפיסתו זו שרתה על מפלגת השלטון המסורתית בהודו, הקונגרס, שנחלה השנה מפלה מול המחנה הלאומני ההינדואי. ההתקרבות לארה"ב עם עליית הכלכלה הגלובלית גרמה להתקרבות

לישראל, עוד טרם עלייתו של הימין. הודו, להערכתו, תמשיך לפעול בהתאם לאינטרסים הגיאופוליטיים שלה עם איראן ומדינות המפרץ, ובמקביל לטפח קשרים עם ישראל".

- הסיטואציה של עימות מתמשך עם מוסלמים - מול פקיסטן, משפיעה על אופן ההסתכלות על יהודים וישראל?

"לגבי יהודים - לא. לגבי ישראל - העימות מול פקיסטן מזין את קשרי הצבא עם ישראל".

דרום קוריאה: נחשבים ל"יהודים של אסיה"

"כמו ביתר המזרח, גם בקוריאה לא היה הרבה מגע עם יהודים", אומר ד"ר גיא פודולר מהחוג למזרח אסיה באוניברסיטת חיפה. "היו קבוצות קטנות שהגיעו במאה ה-19 וה-20, אבל זה לא היה משמעותי. מה שכן, להבדיל מיפן וסין, בקוריאה בולטת צמיחת והתחזקות הנצרות. כיום, כשליש מהאוכלוסייה נוצרית. יש שם כנסיות גדולות חזקות, וכן פוליטיקאים ואנשי עסקים נוצרים. רובם פרוטסטנטים וגם הקתולים מתחזקים.

"כשהנצרות התחזקה בקוריאה בסוף המאה ה-19 ותחילת ה-20, גבר גם העניין בנושא היהודי. אחת הסיבות החזקות להתחזקות הנצרות בקוריאה, היא השלטון היפני ב-1910-1945. הנצרות התחברה ללאומיות הקוריאנית וסיפקה תקווה לגאולה.

"למשל, בקוריאה של שנות העשרה של המאה ה-20, בירת צפון קוריאה של היום, פיונגיאנג, קיבלה את הכינוי 'ירושלים של המזרח'. היא היתה המרכז החשוב של פעילות מיסיונרית של האזור".

- ומה היחס ליהודים כיום?

"ככל שהקוריאנים הכירו יותר את היהודים, נוצרה הזדהות. אם תדבר היום עם קוריאנים, בעיקר נוצרים, הם יגידו שיש לנו ולהם עבר דומה: שני עמים עתיקים, היסטוריה של רדיפות ותפישה של הימצאות תחת איום גרעיני חיצוני. הרבה קוריאנים גם מעריכים ביהדות את מה שהם תופסים כערכי החינוך. יש שם טרנד של הערצת תלמוד והדגש ללמוד ולהשכיל, שמתחבר עם העולם הקונפוציאני הקוריאני ששם דגש על אלה".

- אבל בתחום הפוליטי הסיפור אחר.

"נכון. שם דווקא היו אינטרסים אחרים וגם לא מעט ביקורת על ישראל. יש תנועות קולניות בולטות, אם כי אינן הרוב, שהן פרו-פלסטינית, אבל לא הייתי מחבר את זה לאנטישמיות".

- לפי סקר נרחב של הליגה נגד השמצה מלפני מספר חודשים, שיעור ההשקפות האנטישמיות במדינה הוא 53%, הרבה יותר מרוב יתר המזרח.

"צריך להפריד בין המצב בקוריאה למה שאנו נוהגים להגדיר כאנטישמיות. תיכנס שם לחנויות ספרים, יש שם לא מעט ספרים על הצלחת והשפעת היהודים בעולם. בחנות בגרמניה או בצרפת היינו ישר מגדירים זאת כאנטישמיות. בקוריאה יש סטריאוטיפים, אבל לא מבסיס אנטישמי אלא במידה רבה מהערכה לחינוך היהודי. היתה אמירה שהקוריאנים הם היהודים של אסיה. שלילי זה לא".

יפן: הדרך לאמריקה עוברת אצל היהודים

לארץ השמש העולה אין בהיסטוריה שלה מגע עם יהודים. לדברי פרופ' קובנר, היסטוריון של יפן המודרנית המתמחה ביחס ליהודים במזרח אסיה, "קהילה יהודית ביפן לא היתה עד העת המודרנית, רק עם פתיחתה למערב בסוף המאה ה-19 החלו להגיע עשרות ואחר כך מאות

יהודים מאירופה, שחלק ניכר מהם עסק במסחר. כיום יש שם כאלף יהודים, רובם מארה"ב. עם פתיחת יפן למערב וההיכרות ההולכת וגוברת עם האובססיה של המערב עם יהודים, נוצרו שני זרמים מנוגדים לכאורה. מצד אחד, פילושמי, של הערצה ומשיכה ליהודים, בחלקו קשור להצלחה בכלכלה ובמדעים, ובחלקו לנצרות היפנית. היה שם ניסיון להמציא נצרות קדומה והקשר ליהדות התבטא בהיותה מקור הנצרות.

"מצד שני, צצו זרמים אנטישמיים, שהיו קשורים בקליטה של התרבות המערבית, שבולטת יותר ביפן בהשוואה ליתר המזרח. למשל, 'הסוחר מוונציה' של שייקספיר זכה להצלחה עוד בפעם הראשונה שהופק כהצגה ב-1885. בפרשנות למחזה נכתב שהיהודים הם כמו מעמד הטמאים ביפן.

"בשתי תקופות ביפן, בשנות ה-30 המאוחרות ובתקופת מלחמת העולם השנייה, ובשנות ה-80 וה-90 היה גל ספרות אנטישמית - עשרות פרסומים. בראשון זה היה קשור לברית עם גרמניה הנאצית, אבל גם מניסיון להסביר ליפנים שהבעיה עם אמריקה אינה עם אמריקה אלא עם היהודים. בסוף שנות ה-80, ככל שהתעצם המאבק הכלכלי עם ארה"ב, גברה שוב השנאה ליהודים שהפכו שער לעזאזל. בכל אופן, גם אנטישמיות וגם פילושמיות מאוד שוליות ביפן".

- ומה היה היחס ליהודי יפן?

"האנטישמיות לא עברה מעולם לתקיפת הקהילה המקומית, לא נתמכה בידי הממשלה בצורה מפורשת ולא היה לה כלל צד דתי".

- האינטרסים עם מדינות ערב מבחינה פוליטית וכלכלית משפיעים?

"צריך להפריד. לא פעם ביפן ובסין ראו בישראל אמצעי להגיע לשלטון האמריקני - הגרסה החיובית של 'הפרוטוקולים של זקני ציון'. הקשר עם מדינות ערב מתבסס על נפט. מה לעשות שהאנרגיה היא בסיס הכלכלה. בגלל אינטרסים, תהיה תמיכה כמעט אוטומטית במדינות ערב, אבל זה כמעט לא גלש למשהו אנטישמי. באירופה יש זרמים תת-קרקעיים של נגד ובעד, ובמזרח חפים מזה".

- יש השפעה של המצב הכלכלי על האנטישמיות?

"כאשר יש חיכוכים עם ארה"ב, נושא היהודים עולה מחדש כי: הם מעורבים מאוד בכלכלה - 3 הנגידיים האחרונים למשל והרבה מהמיליונרים המובילים. ובנוסף, היהודים נתפסים בכל זאת כנטע זר שישמש חוצץ, שהיהודים ולא האמריקנים עושים את הבעיות. מנגד, בתקופות הצלחה עולה הצד הפילושמי".